

Schatschaschwili proti Německu, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2015 - K podmínkám možnosti použít výpověď nedostupného svědka z přípravného řízení

Stěžovatel: Schatschaschwili

Žalovaný stát: Německo

Číslo stížnosti: 9154/10

Datum: 15.12.2015

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d)

Rozhodovací formace: Velký senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: dokazování/důkaz/důkazní břemeno, oběť, práva obhajoby, procesní záruky, rovnost zbraní, spravedlivý proces, svědek, trestní řízení, výslech svědků

Český právní řád: čl. 37 odst. 2, 3, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod § 89 odst. 2, § 101, § 111a, § 211 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Významnost: 1

K podmínkám možnosti použít výpověď nedostupného svědka z přípravného řízení

Autorský komentář:

Předkládaný rozsudek velkého senátu se zabývá možností vnitrostátních soudů přihlížet k výpovědím svědků získaným v průběhu přípravného řízení, v situaci, kdy tyto svědky nebylo možno z objektivních důvodů vyslechnout během hlavního líčení. Na rozdíl od rozsudku senátu páté sekce ze 17.4.2014 však velký senát dospěl k závěru, že k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy došlo, a překonal tím předchozí senátní rozsudek. Se senátem se sice ztotožnil v tom, že pro neúčast svědkyň v projednávaném případě existoval závažný důvod a vnitrostátní soud učinil vše, co od něj bylo možno ve vztahu k zajištění výpovědi v rámci stávající právní úpravy přiměřeně požadovat. Dále však uvedl, že výpovědi svědkyň byly rozhodujícím důkazem (zatímco senátní rozsudek poukazoval spíše na existenci souboru dalších důkazů). V neposlední řadě pak ve vztahu k posouzení, zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, které kompenzovaly ztížené podmínky obhajoby, uvedl, že přijatá vyvažující opatření byla vzhledem k významu výpovědí jediných očitých svědkyň trestného činu nedostatečná k tomu, aby umožnila spravedlivé a řádné posouzení spolehlivosti neověřených svědeckých výpovědí. Odkázal přitom zejména na neposkytnutí možnosti upravené vnitrostátními právními předpisy nechat svědkyň vyslechnout v přípravném řízení ustanoveným obhájcem, a to navzdory předvídatelnému riziku návratu svědkyň do jejich domovského státu, a tedy riziku nemožnosti je vyslechnout v pozdější fázi řízení.

Velký senát tak za použití zásad plynoucích ze starší judikatury překonal závěry pátého senátu (nikoliv nesporně, jak demonstrují i nesouhlasná stanoviska), a to zejména v souvislosti s hodnocením důkazní váhy dotčených svědeckých výpovědí a celkové spravedlivosti řízení. Při posuzování obdobných situací tak klade s ohledem na nutnost dodržení práva na obhajobu na vnitrostátní soudy poměrně vysoké nároky zejména ohledně posouzení, zda vyvažující faktory kompenzující ztížené podmínky byly či nebyly dostatečné, a to s přihlédnutím k procesním zárukám, které měly kompenzovat obtíže způsobené obhajobě v důsledku přijetí výpovědí v hlavním líčení nevyslechnutých svědkyň, a zda bylo řízení jako celek spravedlivé nebo nespravedlivé. Současně je však třeba konstatovat, že rozhodnutí velkého senátu poskytuje podrobnější vodítka pro hodnocení, zda se jednalo o „rozhodující“ důkaz ve smyslu definice podané Soudem v rozsudku ve věci Al-Khawaja a Tahery, a také z hlediska posouzení případného porušení práva na spravedlivé řízení při použití výpovědi nedostupného svědka soudem.

Nad rámec posouzení projednávané situace pak velký senát využil příležitost pro upřesnění a další rozvedení jednotlivých prvků testu z rozsudku Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15.12.2011, a zabýval se pořadím přezkumu prvků testu, při zdůraznění jejich vzájemné provázanosti a nezbytnosti zkoumání celkové spravedlivosti řízení (velký senát připustil, aby i v případě absence závažných důvodů pro nepřítomnost svědka bylo provedeno celkové posouzení spravedlivosti řízení). V důsledku toho je toto rozhodnutí významným judikaturním východiskem pro posuzování situací, kdy obžalovanému není dána možnost klást svědkovy otázky.

Související judikatura ve vztahu k České republice již byla shrnuta v komentáři k senátnímu rozsudku ve sbírce č. 4/2014. Nad rámec tam uvedených rozhodnutí lze nicméně ve smyslu stávajícího rozsudku velkého senátu poukázat na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17.3.2015, sp. zn. [8 Tdo 235/2015](#) (uveřejněné pod č. 16/2016 Sb. rozh. tr.), které stanovuje podmínky, za nichž lze číst protokol o výpovědi nedostupného svědka v hlavním líčení. V intencích dosavadní judikatury ESLP (i nového rozsudku velkého senátu) Nejvyšší soud poukazuje na to, že přečtení protokolu o výpovědi svědka vyslechnutého v cizině je v situaci, kdy je výpověď jediným nebo rozhodujícím usvědčujícím důkazem, možné v zásadě jenom tehdy, jestliže obviněnému nebo obhájci byla v průběhu trestního řízení alespoň jednou dána možnost klást svědkovi otázky, příp. u svědka žijícího v členském státě Rady Evropy soud postupoval podle čl. 10 Evropské úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních (publikované pod č. 550/1992 Sb.) a především využil možnosti výslechu svědka orgány cizího státu podle článku 3 a 4 této úmluvy, a to i za přítomnosti obviněného. Nerespektování tohoto požadavku může vést (obdobně jako v případě Schatschaschwili) k závěru o porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.

(prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.)

SKUTKOVÝ STAV

Dne 14.10.2006 stěžovatel se spolupachatelem násilně vnikl do bytu v Kasselu, používaného k prostituci, a oloupil nájemnice L. a I., přičemž jim vyhrožoval. Dne 3.2.2007 pak stěžovatel s několika dalšími spolupachateli vyloupil byt v Göttingenu, v němž pobývaly lotyšské státní příslušnice O. a P. Zatímco stěžovatel pronásledoval P., která utekla z bytu balkonem, spolupachatel B. vyhrožoval oběti O. a oloupil ji (§ 11-18).

Při vyšetřování svědkyně O. a P. uvedly, že mají v úmyslu vrátit se v nejbližších dnech do Lotyšska, vyšetřující soudce je tedy na žádost státního zástupce vyslechl, aby získal výpověď použitelnou v hlavním líčení. Krátce po výslechu se svědkyně skutečně do Lotyšska vrátily (§ 19-22).

V návaznosti na výše uvedené skutkové okolnosti uznal zemský soud v Göttingenu (dále jen „zemský

soud“) stěžovatele vinným ze dvou skutků násilné loupeže ve spojení s násilným vydíráním formou nátlaku, spáchaných společně s dalšími pachateli, a uložil mu úhrnný trest odnětí svobody na devět let a šest měsíců. Při hodnocení událostí v Kasselu se zemský soud opíral o výpovědi obětí L. a I. z přípravného řízení, které byly podpořeny výpověďmi poskytnutými v hlavním líčení policisty. Při objasňování skutkových okolností trestného činu v Göttingenu zemský soud vycházel zejména z výpovědi obětí O. a P., které považoval za hlavní svědkyně obžaloby. Jejich výpovědi byly získány v přípravném řízení v rámci výsledků provedených policií a vyšetřujícím soudcem. Zemský soud zdůraznil, že svědkyně nebylo možné vyslechnout během soudního řízení, a to přes předvolání k účasti na jednání, ze kterého se svědkyně omluvily z důvodu posttraumatického emočního a psychického stavu, navzdory pokusu o spolupráci s lotyšskými orgány a neúspěšné snaze o audiovizuální spojení se svědkyněmi. Zemský soud proto zohlednil nižší důkazní hodnotu protokolů o výpovědích z přípravního řízení a skutečnost, že stěžovateli ani jeho obhájci nebylo v žádné fázi řízení umožněno vyslechnout jediné přímé svědkyně trestného činu spáchaného v Göttingenu. Zdůraznil, že výpovědi O. a P. i ostatních svědků vyslychaných v hlavním líčení byly podpořeny dalšími významnými a přípustnými důkazy, jako například údaji a informacemi získanými odposlechem mobilních telefonů stěžovatele a spoluobžalovaných a prostřednictvím GPS. Podle zemského soudu tak veškeré důkazy ve svém souhrnu poskytovaly souvislý a úplný obraz o událostech, který potvrzoval verzi vylíčenou svědkyněmi O. a P. a vyvracel protichůdnou verzi událostí (§ 23-46).

Spolkový nejvyšší soud následně odmítl stěžovatelovu kasační stížnost a stěžovatel nebyl úspěšný ani v řízení před Spolkovým ústavním soudem, který rozhodnutím bez odůvodnění odmítl stěžovatelovu stížnost přezkoumat (§ 53-54).

PRAVNÍ POSOUZENÍ

1. K tvrzenému porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy
2. Stěžovatel namítá, že řízení v jeho věci nebylo spravedlivé a že byla porušena zásada rovnosti zbraní, neboť jemu ani jeho právnímu zástupci nebylo v žádné fázi trestního řízení umožněno vyslechnout O. a P., jediné přímé svědkyně a zároveň oběti trestného činu, kterého se měl dopustit v únoru 2007 v Göttingenu.
3. Zásady použitelné v případech, kdy se svědek obžaloby nedostavil k hlavnímu líčení a jeho dříve učiněné výpovědi byly připuštěny jako důkaz, byly shrnuty a upřesněny ve věci Al-Khawaja a Tahery, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15.12.2011.
4. Podle zásad vytyčených v rozsudku Al-Khawaja a Tahery je nutné posuzovat slučitelnost řízení, v němž byla jako důkaz použita výpověď učiněná svědkem, který nebyl přítomen a vyslechnut v hlavním líčení, s čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy (tamtéž, § 152), ve třech krocích. Soud musí zjistit:

(i) zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědka, a tedy i pro připuštění výpovědi tohoto nepřítomného svědka jako důkazu (tamtéž, § 119-125);

(ii) zda byla výpověď nepřítomného svědka výlučným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení obžalovaného (tamtéž, § 119 a 126-147); a

(iii) zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, včetně silných procesních záruk, které kompenzovaly obtíže způsobené obhajobě v důsledku přijetí takové výpovědi a zajistily, že řízení jako celek bylo spravedlivé (tamtéž, § 147).

110. ... Soud však byl vyzván, aby objasnil, zda musejí být všechny tři kroky testu provedeny i v případech, kdy je odpověď na otázku buď v prvním, nebo druhém kroku záporná, a dále v jakém pořadí mají být kroky prováděny.

111. ... [V]elký senát [je] přesvědčen, že absence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka nemůže být sama o sobě rozhodující pro závěr o nespravedlivosti řízení. Neexistence závažného důvodu pro nepřítomnost svědka obžaloby je tedy velmi významný faktor, který musí být zvážen při posouzení celkové spravedlivosti a který může vychýlit jazýček vah směrem k závěru o porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d).
112. Vzhledem k tomu, že úkolem Soudu je zjistit, zda bylo řízení jako celek spravedlivé, Soud musí zkoumat existenci dostatečných vyvažujících faktorů nejen tehdy, byla-li výpověď nepřítomného svědka výlučným nebo rozhodujícím základem pro stěžovatelovo odsouzení, ale i v případech, kdy po přezkoumání hodnocení váhy důkazu provedeného vnitrostátními soudy (podrobněji popsáno v § 124) dospěje k závěru, že není jasné, zda byl předmětný důkaz výlučným nebo rozhodujícím základem, avšak bude zřejmé, že měl významnou váhu a jeho připuštění mohlo znevýhodnit obhajobu. Síla vyvažujících faktorů nezbytných k tomu, aby bylo řízení považováno za spravedlivé, bude záviset na významu svědectví nepřítomného svědka.
113. Vzhledem k výše uvedenému bude zpravidla vhodné provádět tři kroky testu Al-Khawaja v pořadí uvedeném ve stejnojmenném rozsudku (viz § 107 výše). Všechny tři kroky testu spolu ale vzájemně souvisejí a společně slouží ke zjištění, zda bylo předmětné trestní řízení jako celek spravedlivé. V konkrétním případě proto může být vhodné provést tyto kroky v jiném pořadí, zejména pokud se některý z nich ukáže jako rozhodující pro závěr o spravedlivosti nebo nespravedlivosti řízení (v této souvislosti viz např. Nechto proti Rusku, č. 24893/05, rozsudek ze dne 24.1.2012, § 119–125 a § 126–127; Mitkus proti Lotyšsku, č. 7259/03, rozsudek ze dne 2.10.2012, § 101–102 a § 106; Gani proti Španělsku, č. 61800/08, rozsudek ze dne 19.2.2013, § 43–45; Sandru proti Rumunsku, č. 33882/05, rozsudek ze dne 15.10.2013, § 62–66; ve všech těchto věcech byl druhý krok, tedy otázka, zda bylo svědectví nepřítomného svědka výlučným nebo rozhodujícím důkazem, proveden ještě před prvním krokem, tj. otázkou, zda existoval závažný důvod pro svědkovu nepřítomnost).

...

2. Použití výše uvedených zásad na projednávanou věc

3. a) Posouzení, zda existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědkyň O. a P. při hlavním líčení

4. ... [V]elký senát [se] ztotožňuje se závěrem, ke kterému v tomto ohledu dospěl senát, a konstatuje, že zemský soud učinil vše, co od něj bylo možno v rámci stávající právní úpravy přiměřeně požadovat (viz § 64–66), aby zajistil přítomnost svědkyň O. a P. Zemský soud neměl v rámci své pravomoci na území Německa jiné přiměřené prostředky, jimiž by mohl zajistit, aby se lotyšské státní příslušnice O. a P., které se zdržovaly ve své domovské zemi, zúčastnily hlavního líčení. Soud je zejména přesvědčen, že nic nenaznačuje tomu, že by se nalézacímu soudu podařilo v přiměřené době dosáhnout výsledku svědkyň na základě bilaterálních jednání s Lotyšskou republikou na politické úrovni, jak navrhuje stěžovatel. V souladu se zásadou *impossibilium nulla est obligatio* proto nebyla nepřítomnost svědkyň přičitatelná vnitrostátnímu soudu.

5. Z pohledu nalézacího soudu proto existoval závažný důvod pro neúčast svědkyň O. a P. na hlavním líčení, a tedy i pro to, aby byly výpovědi učiněné svědkyněmi během přípravného řízení na policii a před vyšetřujícím soudcem připuštěny jako důkaz.

6. b) Posouzení, zda byly výpovědi nepřítomných svědkyň výlučným nebo rozhodujícím základem pro stěžovatelovo odsouzení

...

142. Soud konstatuje, že vnitrostátní soudy, které nepovažovaly svědecké výpovědi O. a P. za výlučný (tj. jediný) důkaz proti stěžovateli, nedaly jasně najevo, zda předmětné svědecké výpovědi považují za „rozhodující“ důkaz ve smyslu definice podané Soudem v rozsudku ve věci Al-Khawaja a Tahery (který byl sám ovšem vydán až po rozhodnutí vnitrostátních soudů v

projednávané věci), tedy za důkaz takového významu, že bude pravděpodobně rozhodující pro výsledek řízení (viz § 123 výše). Označení obou svědkyň zemským soudem za „maßgeblich“ (což lze přeložit jako „klíčový“, ale také „důležitý“, „významný“ nebo „rozhodující“) není v tomto ohledu jednoznačné.

143. Při provádění vlastního hodnocení váhy svědecké výpovědi ve světle závěrů vnitrostátních soudů musí Soud vycházet ze síly dalších dostupných usvědčujících důkazů (viz § 123 výše). Soud konstatuje, že zemskému soudu byly předloženy zejména tyto další důkazy vztahující se k danému trestnému činu: svědectví z doslechu poskytnuté sousedkou svědkyň E. a jejich přítelkyní L. o tom, jakým způsobem jim O. a P. popsaly události ze dne 3. února 2007; vlastní doznání stěžovatele učiněné v průběhu hlavního líčení, že v rozhodné době byl v bytě O. a P., vyskočil z balkónu a pronásledoval P.; údaje o poloze a záznamy hovorů mezi jedním ze spoluobžalovaných a stěžovatelem uskutečněných ze dvou mobilních telefonů v době spáchání trestného činu, z nichž vyplývá, že stěžovatel byl přítomen v bytě na místě činu a že vyskočil z balkónu s úmyslem pronásledovat jednu z prchajících obyvatelk; údaje z GPS, z nichž plyne, že automobil jednoho ze spoluobžalovaných byl v rozhodné době zaparkován poblíž bytu svědkyň; a konečně důkazy týkající se trestného činu spáchaného stěžovatelem a jeho spolupachatelem dne 14.10.2006 v Kasselu.
144. Soud s ohledem na tyto důkazy nemůže než konstatovat, že O. a P. byly jedinými očitými svědkyněmi předmětného trestného činu. Jiné důkazy, které měly soudy k dispozici, byly buď svědectvím z doslechu, nebo se jednalo toliko o nepřímé technické a jiné důkazy, které nebyly jednoznačné, pokud jde o samotnou loupež a vydírání. Vzhledem k těmto skutečnostem je Soud přesvědčen, že důkaz nepřítomných svědkyň byl „rozhodující“, tj. určující pro stěžovatelovo odsouzení.
145. c) Posouzení, zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, které kompenzovaly ztížené podmínky, v nichž pracovala obhajoba
146. Ve třetím kroku musí Soud dále rozhodnout, zda existovaly dostatečné vyvažující faktory, které kompenzovaly ztížené podmínky, za nichž pracovala obhajoba v důsledku přípuštění rozhodujícího svědectví nepřítomných svědkyň. Jak je popsáno výše (viz § 125-131), v tomto ohledu jsou významné následující okolnosti: přístup nalézacího soudu k neověřeným výpovědím, existence a síla dalších usvědčujících důkazů a procesní opatření přijatá k vykompenzování nemožnosti podrobit svědkyně přímému křížovému výslechu během hlavního líčení.

...

(i) Přístup nalézacího soudu k neověřeným výpovědím

146.-149. Pokud jde o otázku, jak vnitrostátní soudy zacházely se svědectvím nepřítomných svědkyň O. a P., Soud konstatuje, že zemský soud k těmto důkazům přistupoval obezřetně. ... Zemský soud ve svém velmi podrobně odůvodněném rozsudku vysvětlil, že si je vědom snížené důkazní hodnoty neověřených svědeckých výpovědí. ... Soud dále konstatuje, že zemský soud se při hodnocení věrohodnosti svědkyň zabýval také různými aspekty jejich chování ve vztahu k jejich výpovědím. Vzal v úvahu skutečnost, že svědkyně trestný čin ihned neoznámily a že se bez dostatečné omluvy nedostavily k hlavnímu líčení. Byl ale přesvědčen, že pro toto chování existuje vysvětlení..., které však nemělo vliv na jejich věrohodnost.

150. Vzhledem k výše uvedenému má Soud za to, že zemský soud hodnotil věrohodnost nepřítomných svědkyň a spolehlivost jejich výpovědí opatrně. V této souvislosti Soud poznamenává, že jeho úkol posoudit zacházení nalézacího soudu s neověřenými výpověďmi byl usnadněn tím, že zemský soud své hodnocení předložených důkazů odůvodnil, jak je v kontinentálních právních systémech obvyklé.

151. ii) Existence a síla dalších usvědčujících důkazů

152. Soud dále konstatuje, že zemskému soudu byly předloženy některé další výše uvedené (viz § 143-144) usvědčující nepřímé důkazy a svědectví z doslechu podporující svědecké výpovědi učiněné O. a P.

iii) Procesní opatření mající za cíl vyvážit nemožnost podrobit svědkyně při hlavním líčení přímému křížovému výslechu

152. Soud konstatuje, že stěžovatel měl možnost předložit vlastní verzi událostí ze dne 3. února 2007 – kterou využil – a zpochybnit věrohodnost svědkyň, jejichž totožnost znal, také křížovým výslechem ostatních svědků, kteří při hlavním líčení poskytli svědectví z doslechu.

153. Soud však poznamenává, že stěžovateli nebylo umožněno klást svědkyním O. a P. otázky nepřímo, například písemně. Krom toho nebyla stěžovateli ani jeho obhájci poskytnuta příležitost vyslechnout tyto svědkyně v přípravném řízení.

154. ... [P]odle ustanovení německých právních předpisů mohly orgány činné v trestním řízení ustanovit stěžovateli obhájce (§ 141 odst. 3 trestního řádu ve spojení s § 140 odst. 1). Tento obhájce by byl oprávněn zúčastnit se výslechu svědka prováděného vyšetřujícím soudcem a v zásadě by o něm musel být vyrozuměn (§ 168c odst. 2 a 5 trestního řádu). Tyto procesní záruky upravené v trestním řádu a podpořené výkladem Spolkového soudního dvora (viz § 58-59 výše) však nebyly ve stěžovatelově případě využity.

155. Za této situace je pro posouzení spravedlivosti řízení jako celku nezbytné zjistit, zda příslušné orgány v době výslechu svědka v přípravném řízení vycházely z předpokladu, že svědek nebude vyslechnut v hlavním líčení. Pokud se orgány činné v trestním řízení důvodně domnívaly, že dotyčný svědek nebude vyslechnut v hlavním líčení před nalézacím soudem, je nezbytné, aby obhajobě byla poskytnuta příležitost položit svědkovi otázky v přípravném řízení (srov. též Vronchenko proti Estonsku, č. 59632/09, rozsudek ze dne 18.7.2013, § 60 a násl., a Rosin proti Estonsku, č. 26540/08, rozsudek ze dne 19.12.2008, § 57 a násl., kdy nezletilým obětem sexuálního trestného činu bylo v přípravném řízení přislíbeno, že na trestný čin již nebudou znovu dotazovány).

156. Soud konstatuje, že v projednávané věci si orgány byly vědomy, že svědkyně O. a P. nepodaly trestní oznámení na pachatele bezprostředně po činu kvůli obavám z problémů s policií a pomsty pachatelů, že v Německu pobývaly pouze dočasně, zatímco jejich rodiny zůstaly v Lotyšsku, a že prohlásily, že mají v úmyslu se co nejdříve vrátit do své domovské země. Za těchto okolností se závěr orgánů činných v trestním řízení, že při pozdějším hlavním líčení konaném proti stěžovateli v Německu by nemuselo být možné svědkyně vyslechnout, jeví jako přesvědčivý.

157. Navzdory těmto skutečnostem však orgány činné v trestním řízení stěžovateli neposkytly příležitost – ačkoli tak podle vnitrostátních právních předpisů mohly učinit – nechat svědkyně O. a P. vyslechnout v přípravném řízení ustanoveným obhájcem. Tím, že postupovaly tímto způsobem, podstoupily orgány činné v trestním řízení předvídatelné riziko, že obviněný ani jeho právní zástupce nebudou moci v žádné fázi řízení O. a P. vyslechnout, které se nakonec naplnilo (k významu přítomnosti právního zástupce u výslechu svědka obžaloby vyšetřujícím soudcem srov. Hümmer proti Německu, č. 26171/07, rozsudek ze dne 19.7.2012, § 43 a 48).

158. iv) Posouzení celkové spravedlivosti řízení

159. Soud konstatuje, že nalézacímu soudu byly předloženy některé další usvědčující důkazy o trestném činu, jímž byl stěžovatel shledán vinným. Poznamenává však, že nebyla přijata téměř žádná procesní opatření, která by kompenzovala nemožnost podrobit svědkyně v hlavním líčení přímému křížovému výslechu. Soud je přesvědčen, že poskytnutí příležitosti k tomu, aby obviněný mohl nechat klíčového svědka obžaloby vyslechnout alespoň v přípravném řízení a prostřednictvím svého obhájce, představuje významnou procesní záruku práv obhajoby, jejíž absence má závažný dopad na posouzení celkové spravedlivosti řízení podle čl. 6 odst. 3 písm. d).

160. Je pravda, že nalézací soud pečlivě hodnotil věrohodnost nepřítomných svědkyň a spolehlivost jejich výpovědí, čímž se pokusil stěžovateli vykompenzovat nemožnost podrobit svědkyně křížovému výslechu, a že stěžovatel měl možnost předestřít vlastní verzi událostí v Göttingenu. Přijatá vyvažující opatření však byla vzhledem k významu výpovědi jediných očitých svědkyň trestného činu, z něhož byl stěžovatel usvědčen, nedostatečná k tomu, aby umožnila spravedlivé a řádné posouzení spolehlivosti neověřených svědeckých výpovědí.
161. Soud je toho názoru, že pokud za těchto okolností nebylo stěžovateli v žádné fázi řízení umožněno vyslechnout nebo nechat vyslechnout svědkyně O. a P., měla tato skutečnost za následek, že řízení jako celek bylo nespravedlivé.
162. Došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy.

...

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. Rozhoduje poměrem hlasů devět k osmi, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy;
2. Jednomyslně zamítá stěžovatelův návrh na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

ODDĚLENÁ STANOVISKA

1. a) Společné souhlasné stanovisko soudců Spielmanna a Sajó a soudkyň Karakas a Keller

Soudci se ztotožnili s většinou, pokud jde o porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. d) Úmluvy v projednávaném případě, vyslovili však obavy, že přijaté upřesnění výše citovaného rozsudku Al-Khawaja a Tahery povede k oslabení zásadní role práv obhajoby. Soudci chápou tři kroky definované testem ve věci Al-Khawaja a Tahery jako nezávislé, byť navzájem související. Soud měl tedy spíše konstatovat, že neodůvodněná nepřítomnost svědka představuje porušení i tehdy, pokud jeho výpověď nebyla výlučným nebo rozhodujícím základem pro odsouzení, jestliže měla určitý význam v řízení. Pokud tedy vnitrostátní soudy neuvedou vážné důvody pro nepřítomnost svědka, Soud nemusí provádět druhý a třetí krok testu. Konstatovali, že pokud velký senát připouští, aby i v případě absence závažných důvodů pro nepřítomnost svědka bylo provedeno celkové posouzení spravedlivosti řízení, bude právo na konfrontaci svědka značně oslabeno.

1. b) Společné nesouhlasné stanovisko soudkyň Hirvelä, Pardalos, Nuißberger a soudců Popovice, Mahoneyho a Kurise

Šestice soudců se s názorem většiny neztotožnila. Neshoda s většinou se netýkala rekapitulace obecných zásad, nýbrž použití příslušných zásad na projednávanou věc. Soudci s většinou souhlasili v tom, že existoval závažný důvod pro nepřítomnost svědkyň O. a P. při hlavním líčení, na rozdíl od většiny jsou však názoru, že i vyvažující faktory kompenzující ztížené podmínky byly v projednávané věci dostatečné. V souladu s většinou konstatovali, že posouzení zemského soudu ohledně věrohodnosti a spolehlivosti výpovědí bylo velice pečlivé. Na rozdíl od většiny ale vyjádřili přesvědčení, že zemskému soudu byly předloženy velmi přesvědčivé a logické usvědčující důkazy o trestných činech. U procesních opatření pak upozornili na posouzení vnitrostátních soudů, které nekonstatovaly rozpor s dotčenými ustanoveními trestního řádu. Nesouhlasili ani se závěrem, že orgány činné v trestním řízení v přípravném řízení postupovaly na základě předpokladu, že svědkyně nebudou moci být vyslechnuty při hlavním líčení. Přestože je tak poskytnutí příležitosti obviněnému nechat vyslechnout klíčové svědky obžaloby alespoň v přípravném řízení významnou zárukou, v projednávané věci existovaly silné záruky umožňující řádně posoudit spolehlivost výpovědí a

existovaly další silné a nerozporné usvědčující důkazy. V daném případě proto okolnosti neměly za následek, že by bylo řízení jako celek nespravedlivé.

1. c) Nesouhlasné stanovisko soudce Kjolbroa

Soudce Kjolbro vyjádřil pochybnosti ohledně upřesnění ze strany velkého senátu k judikatuře Soudu a třem kritériím stanoveným ve věci Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království a neztotožnil se ani se závěrem o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Konstatoval, že upřesnění provedené velkým senátem by nemělo znamenat odklon od vymezení kritérií z rozsudku Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, a zdůraznil nejenom význam tří kroků testu, ale také pořadí jejich provádění, od kterého by se v zásadě soudy neměly odklánět. Při hodnocení projednávané věci se soudce Kjolbro ztotožnil s většinou ohledně závažnosti důvodu pro nepřítomnost svědkyň O. a P. s tím, že písemné výpovědi svědkyň byly pro odsouzení rozhodující, ne však už se závěrem ohledně spravedlivosti řízení. Podle jeho závěru totiž byly v případě dány dostatečné „vyvažující faktory“, díky kterým bylo řízení se stěžovatelem spravedlivé, a konstatoval, že rozsudek je příkladem dosti formalistického přístupu k významu procesních záruk.

(Reeditovala Mgr. Bc. Alžběta Králová)